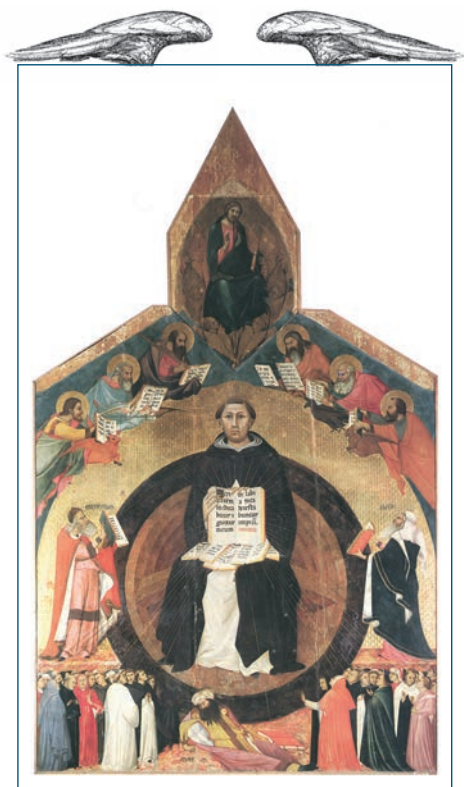

TOMAŽ AKVINSKI

IZBRANI FILOZOFSKI
SPISI

ALEŠU UŠENIČNIKU,
filozofu,
poznavalcu in prvemu prevajalcu Tomaževih del v slovenski jezik,
snovalcu slovenskega filozofskega izrazja,

OB 130. OBLETNICI NJEGOVEGA ROJSTVA

v spoštljiv spomin izdajatelj
posveča
prvo objavo spisov Angelskega učitelja v slovenskem jeziku.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

1 sv. Tomaž Akvinski
141.31

THOMAS Aquinas, svetnik

Izbrani filozofski spisi / Tomaž Akvinski ; [prevedli in filološke opombe ter glosarij sestavili Pavel Češarek ... [et al.] ; izbral, izrazje uskladal in spremna besedila ter razlage v opombah in glosariju napisal Janez Juhant ; bibliografijo sestavila Janez Juhant in Mitja Mozetič]. - 2. izd. - Ljubljana : Družina, 2023. - (Zbirka Sidro / Družina ; 12)

ISBN 978-961-04-0976-2
COBISS.SI-ID 144726787

Na naslovnici:

*Lippo Memmi (Francesco Traini): Zmagoslavje svetega Tomaža.
Pisa, Santa Caterina, 1345.*

TOMAŽ AKVINSKI

IZBRANI FILOZOFSKI SPISI

28. poglavje

POIMENOVANJE BOGA

Besedilo po: Summa theologiae I, q. 13, a. 1–6; a. 12.

Čas nastanka: 1266–68, v Italiji.

[13. VPRAŠANJE]

PREHAJAMO NA RAZMIŠLJANJE O IMENIH ZA BOGA. OB TEM SE ZASTAVLJA DVANAJST VPRAŠANJ.

1. Ali lahko Boga imenujemo?
2. Ali sploh katero ime, ki ga uporabimo za Boga, govori o njem podstatno?
3. Ali so sploh katera imena, ki jih uporabimo za Boga, rabljena v pravem pomenu besede ali pa so vsa rabljena v prenesenem pomenu?
4. Ali so številna imena, ki jih uporabljamo za Boga, sopomenke?
5. Ali so kakšna imena za Boga in stvaritve rabljena enopomensko ali drugačepomensko?
6. Predpostavimo, da so imena rabljena nalično: ali jih prej uporabljamo za Boga ali za ustvarjena bitja?
12. Ali lahko oblikujemo trdilne stavke o Bogu?

[1. člen]

ALI LAHKO BOGA IMENUJEMO?

POMISLEKI:

Zdi se, da Bogu ne pristoji nobeno ime.

1. Dionizij Areopagit v delu *De divinis nominibus*¹ namreč pravi: »Imena zanj ni, tudi mnenja o njem ne.« In knjiga Pregovorov pravi: »*Kako mu je ime in kako je ime njegovemu sinu, ali veš?*« (Prg 30, 4)
2. Vsako ime je bodisi pojmovno ime bodisi stvarno ime. Toda stvarna imena ne pristojijo Bogu, ker je enovit in tudi pojmovna imena ne, ker ne zaznamujejo nečesa popolnega samostojno obstoječega. Torej imena za Boga ni.
3. Samostalniki zaznamujejo podstat s kakovostjo, glagoli in deležniki s časom, zaimki pa s kazanjem ali ozirom. Noben izmed teh izrazov ne pristoji Bogu, ker je brez kakovosti, brez sleherne pritike, brez časa, ne moremo ga čutno zaznati, da bi ga lahko pokazali, in ne zaznamovati z oziralnim zaimkom, ker oziralni zaimki prikličejo v spomin nekatere prej omenjene bodisi samostalnike bodisi deležnike bodisi kazalne zaimke. Torej Boga nikakor ne moremo imenovati.

PROTI TEMU PA:

V drugi Mojzesovi knjigi beremo: »*Gospod je bojevnik; ime mu je Gospod.*« (2 Mz 15, 3)

ODGOVARJAM:

Filozof v delu *De interpretatione* pravi:² »Besede zaznamujejo pojme, pojmi pa so podobnost stvari.« Očitno je, da besede uporabljamo zato, da se izražamo o stvareh po posredovanju umskega dožemanja. Ker torej lahko nekaj dojamemo z umom, lahko to tudi imenujemo. Že prej pa smo pojasnili, da v tem življenju ne moremo videti Boga po njegovem bistvu, spoznavamo pa ga iz ustvarjenih bitij, saj je počelo, je vzvišen in odmaknjen. Torej ga lahko poimenujemo po ustvarjenih bitjih, vendar pa ime, ki ga zaznamuje, ne

¹ *De divinis nominibus* I, 5.

² *Int.* I, 1, 16a 3.

izraža božjega bistva samega kot takega, kakor npr. izraz *človek* s svojim pomenom zaznamuje bistvo človeka samo kot tako; zaznamuje njegovo opredelitev, ki izrazi njegovo bistvo; pomen, ki ga zaznamuje ime, predstavlja opredelitev.

ZAVRNITEV POMISLEKOV:

1. Za Boga pravimo, da nima imena ali da presega poimenovanje zato, ker njegovo bistvo presega tisto, kar o njem umevamo in zaznamujemo z besedo.

2. Ker Boga spoznavamo po ustvarjenih bitjih in ga poimenujemo po njih, ga imena, ki mu jih nadenemo, izražajo ustrezno tvarnim ustvarjenim bitjem, katerih spoznanje nam je prirojeno, kakor smo že prej omenili. In ker je v takšnih ustvarjenih bitjih tisto, kar je popolno in samostojno obstoječe, sestavljena celota, lik v njih pa ni nekaj izpolnjenega samostojno obstoječega, ampak bolj tisto, po čemer nekaj biva, zato so vsa imena, s katerimi zaznamujemo nekaj izpolnjenega in samostojno obstoječega, stvarna imena, kakor pač ustreza sestavljenim celotam; imena, s katerimi zaznamujemo enovite like, pa zaznamujejo nekaj ne kot samostojno obstoječe, ampak kot nekaj, po čemer nekaj biva, tako kakor belina zaznamuje, da je po nečem nekaj belo. Ker je torej Bog enovit in samostojno obstaja, mu nadenemo tako pojmovna imena, da zaznamujejo njegovo enovitost, kakor tudi stvarna imena, da zaznamujejo njegov samostojni obstoj in popolnost, čeprav ena in druga imena ne izražajo zadostno njegovega načina, tako kakor ga naš um po tem življenju ne spoznava samega kot takega.

3. Zaznamovati podstat s kakovostjo pomeni zaznamovati podlago z določeno naravo ali likom, v katerem samostojno obstaja. Kakor za Boga uporabljamo nekatera stvarna imena, da zaznamujemo (kakor smo že omenili) njegov samostojni obstoj in popolnost, tako uporabljamo za Boga imena, ki zaznamujejo podstat s kakovostjo. Zanj uporabljamo tudi glagole in deležnike, ki zaznamujejo čas, zato, ker večnost vključuje ves čas. Kakor namreč lahko enovite samostojno obstoječe stvari zaznavamo in zaznamujemo samo na tak način kot sestavljene, tako lahko enovito večnost umevamo ali

besedno izrazimo samo tako kakor časovne stvari, in sicer zato, ker je naš um naravno povezan s sestavljenimi in časovnimi stvarmi. Za Boga uporabljamo tudi kazalne zaimke, saj kažejo na tisto, kar umevamo, ne na tisto, kar čutno zaznavamo; tisto namreč, kar umevamo, na tisto kažemo. In na enak način kot lahko zaznamujejo Boga samostalniki, deležniki in kazalni zaimki, ga lahko zaznamujejo tudi oziralni zaimki.

[2. člen]

ALI SPLOH KATERO IME, KI GA UPORABIMO ZA BOGA, GOVORI O NJEM PODSTATNO?

POMISLEKI:

Zdi se, da nobeno ime za Boga ni rabljeno podstatno.

1. Janez Damaščan namreč v delu *O pravi veri* pravi:³ »Vsako posamezno ime, ki ga uporabimo za Boga, mora izražati ne to, kaj je po podstatni, ampak mora pokazati, kaj ni ali neki odnos ali nekaj, kar izhaja iz narave ali delovanja.«

2. Dionizij v delu *O božjih imenih* pravi:⁴ »Našel boš cel slavospev svetih teologov, ki ob dobrih delih božje oblasti razkrivajo in polni hvale navajajo imenovanja za Boga.« Povedati želi naslednje: imena, ki jih v božjo hvalo navajajo sveti učenjaki, se razlikujejo po izhajanjih samega Boga. A tisto, kar zaznamuje izhajanje neke stvari, ne zaznamuje ničesar, kar sodi k njenemu bistvu. Torej imena, ki jih uporabljamo za Boga, niso rabljena podstatno.

3. Nekaj imenujemo zato, ker to umevamo. Toda v tem življenju Boga ne moremo umevati po njegovem bistvu. Torej nobeno ime, ki ga uporabimo za Boga, ne govori o njem podstatno.

³ *De fide orthodoxa* I, 9.

⁴ *De divinis nominibus* I, 4.

PROTI TEMU PA:

Avguštin v delu *De Trinitate* pravi:⁵ »Za Boga je bit to, da je močan ali moder ali, če uporabimo za to enovitost kakšno drugo ime, ki zaznamuje njegovo podstat.« Torej vsa tovrstna imena zaznamujejo božjo podstat.

ODGOVARJAM:

Jasno je, da zanikana imena za Boga ali imena, ki zaznamujejo njegov odnos do stvaritve, nikakor ne zaznamujejo njegove podstati, marveč odmaknjenost nečesa od njega, ali pa zaznamujejo njegov odnos do nečesa drugega oziroma bolj odnos nečesa do njega. O imenih, ki so rabljena za Boga absolutno in pritrdilno (kakor npr. *dober*, *moder* in podobno) so mnenja različna. Nekateri so dejali, da so vsa ta imena za Boga kljub pritrdilni rabi vendarle nastala bolj zato, da bi mu nečesa ne pripisala, kakor pa zato, da bi mu nekaj pripisala. Zato pravijo, da tedaj, ko rečemo *Bog živi*, izrazimo, da Bog ne biva tako kakor stvari brez duše in enako moramo razumeti tudi v drugih primerih. Tako je trdil Mojzes Maimoníd. Drugi pa pravijo, da ta imena nadenemo Bogu zato, da zaznamujejo njegov odnos do stvaritev, in ko rečemo *Bog je dober*, to pomeni, da je Bog vzrok dobre v stvareh. Enako velja za druga imena. Vendar se obe trditvi zdita neustrezni, in sicer iz treh razlogov.

Prvič, zato, ker bi nobeno od omenjenih stališč ne moglo zaznamovati, zakaj so ena imena za Boga bolj v rabi kakor druga. Bog je vzrok tako teles kakor tudi dobrega, in če bi potemtakem izjava *Bog je dober* zaznamovala samo to, da je Bog vzrok dobrega, bi lahko enako dejali *Bog je telo*, ker je vzrok teles. Prav tako s tem, ko rečemo, da je telo, izključimo, da bi bil zgolj bitje v možnosti, tako kakor pratvar.

Drugič, zato, ker bi to pomenilo, da vsa imena za Boga uporabljamo šele pozneje, tako kakor izraz *zdravo* šele pozneje uporabljamo za

⁵ *De Trinitate* VI, 4.

KAZALO

I. UVODNE FILOZOFSKE PANOG

- 7 1. LOGIKA, UVODNA FILOZOFSKA PANOGA (In PA pr.)
- 13 2. ETIKA – SPRETNOST, KI VODI K DOBREMU (In NE I. 1, lc. 1)
- 23 3. POLITIKA – V SLUŽBI SKUPNEGA DOBREGA (In Po pr.)

II. TEMELJNE FILOZOFSKO–TEOLOŠKE PANOG

- 27 4. METAFIZIKA, OSNOVNA FILOZOFSKA PANOGA (In Met I. 1, lc. 1–3)
- 65 5. TEMELJNE TEORETIČNE ZNANOSTI (In BDT, q. 5–6)
- 127 6. MODROST KOT GIBALO FILOZOFIJE (SCG I. 1, c. 1–9)
- 145 7. TEOLOGIJA, SVETI NAUK (STh I, q. 1)

III. TEMELJNA NAČELA VSEH STVARI

- 169 8. VPRAŠANJE O RESNICI (QDV q. 1, a. 1–3; q. 21, a. 1)
- 185 9. ODNOS MED MOŽNIM IN DEJANSKIM (QDP q. 1, a. 1)
- 187 10. O POČELIH NARAVE (DPN)
- 201 11. PODSTAT IN PRITIKE, TVORNOST IN TRPNOST (In Ph I. 3, lc. 5)
- 213 12. O BITI IN BISTVU (DEE)
- 237 13. SPLOŠNI PREGLED BITIJ (SCG I. 4, c. 11)
- 241 14. PRISOTNOST PRVIN V SESTAVLJENIH CELOTAH (DME)

IV. ČLOVEK IN NJEGOVE MOŽNOSTI

- 245 15. ŽIVLJENJE ALI DUŠA IN NJENE ZMOŽNOSTI (QDSC a. 11)
- 255 16. STOPNJE BIVANJA, KAKOR JIH DOJEMA DUŠA (QDA a. 13)
- 265 17. ZUNANJE IN NOTRANJE ZAZNAVE (In DS c. 2)
- 273 18. UM IN NJEGOVE ZMOŽNOSTI (A) (STh I, q. 79, a. 2–3)
- 279 19. UM IN NJEGOVE ZMOŽNOSTI (B) (SCG I. 2, c. 77)
- 283 20. UM ANGELOV (C) (QDV q. 8, a. 6)
- 287 21. ČUSTVA (STh I, II, q. 22–23)
- 305 22. VOLJA KOT UMSKO TEŽENJE (SCG I. 2, c. 47–48)
- 307 23. SVOBODNA VOLJA (QDM q. 6)
- 321 24. ČLOVEŠKA DUŠA (QDA a. 1)
- 329 25. MOJA DUŠA NI JAZ (In I Cor 15, 16–19)

V. O BOGU

V./a BOG SAM NA SEBI

- 331 26. BOG JE – POTI DO BOGA (STh I, q. 2, a. 1–3)
341 27. BOG JE SVOJA LASTNA BIT (QDP q. 7, a. 2)
349 28. POIMENOVANJE BOGA (STh I, q. 13, a. 1–6; a. 12)
369 29. KAKO SPOZNAVAMO ENEGA ENOVITEGA BOGA PO MNOGIH
POMENIH? (In I Sent d. 2, q. 1, a. 3)
379 30. KAKO BOG UMEVA STVARI? (SCG I. 1, c. 50; c. 53)
383 31. BOŽJA MOČ (QDP q. 1, a. 3; a. 7)

V./b BOG V ODNOSU DO STVARI

- 391 32. VEČNOST IN ČAS (STh I, q. 10, a. 1; a. 4)
397 33. USTVARJANJE KOT BOŽJE DELOVANJE (QDP q. 3, a. 1–3)
411 34. ALI JE DO STVARJENJA PRIŠLO V ČASU? (QDP q. 3, a. 17)
419 35. BOŽJA PREVIDNOST IN UREJENOST VESOLJSTVA (SCG I. 3, c. 97–98)
427 36. BOŽJA PREVIDNOST TER NAKLJUČJE IN SVOBODA (In PH I. 1, lc. 14)
435 37. BOŽJA PREVIDNOST IN VZROK ZLA (SCG I. 3, c. 10)
441 38. BOŽJA PREVIDNOST: ALI DOBRO LAHKO POVZROČA ZLO?
(QDM q. 3, a. 1–2)
451 39. ALI BOG NEPOSREDNO Z VOLJO DELUJE V NARAVI?
(QDP q. 3, a. 7–8)

V./c BOG KOT CILJ IN SMOTER VSEGA ČLOVEKOVEGA PRIZADEVANJA

- 471 40. BOG KOT KONČNI SMOTER ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA
(In IV Sent d. 49, q. 1, a. 1)
505 41. MORALNO DELOVANJE (STh I, II, q. 18)
531 42. KREPOST (STh I, II, q. 55–56)
555 43. ZAKON (STh I, II, q. 90–91)
571 44. BOŽJA LJUBEZEN KOT KREPOST (QDC q. 2, a. 2)
577 TOMAŽ AKVINSKI IN NJEGOVA DOBA
583 POMEN TOMAŽEVE MISLI NEKOČ IN DANES
597 LATINSKO-SLOVENSKE GLOSARIJE
614 SLOVENSKE-LATINSKE GLOSARIJE
627 KRATICE IN NAVAJANJE
631 SLOVENSKE TOMISTIČNE BIBLIOGRAFIJE

Tomaž Akvinski
Izbrani filozofski spisi

2. izdaja

Zbirka Sidro 12 (prvič izšlo v zbirki Tretji dan 12)
Urednik Matija Ogrin

Prevedli in filološke opombe ter glosarij sestavili
Pavel Češarek, Ksenja Geister,
Matej Hriberšek, Gregor Pobežin

Izbral, izrazje uskladil in spremna besedila ter razlage
v opombah in glosariju napisal Janez Juhant

Prevod pregledali Edmund Böhm, Otmar Črnilogar, Franc Svoljšak
Jezikovni pregled: Jože Sekirnik
Bibliografijo sestavila Janez Juhant in Mitja Mozetič

Opremil Peter Ogrin

Izdala in založila Družina d. o. o.
Za založbo Tone Rode
Tiskano v Sloveniji
Naklada: 300 izvodov

Ljubljana 2023

Prva izdaja knjige Tomaža Akvinskega Izbrani filozofski spisi
je izšla s podporo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.